

Handläggare: Gunilla Schedin
Telefon: 508 09 015

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Rätten att få åldras tillsammans, en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen - remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Christina Rapp Lundahl
stadsdelsdirektör

Annette Luengo
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av ett förslag om ändring i socialtjänstlagen som innebär att för den som beviljats boende i särskild boende för äldre ska kunna fortsätta bo tillsammans med sin make/maka eller sambo även om denne inte har behov av sådant boende. En förutsättning är att parterna dessförinnan varaktigt bott tillsammans och att båda vill fortsätta bo tillsammans.

Förvaltningen är positiv till förslaget och delar uppfattningen att det inte är värdigt och humant att äldre människor, som kanske levt ihop i många år, ska behöva skiljas åt i de fall en av dem behöver insatser i form av särskilt boende.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av en promemoria från Socialdepartementet ”Rätten att få åldras tillsammans – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnanden”. Nämndens yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 25 november 2011.

Ärendet

Enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen har ”den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt – den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå.” Socialdepartementet föreslår en ändring i socialtjänstlagen som innebär att *skälig levnadsnivå* ska innefatta rätt för den som beviljats boende i särskild boendeform för äldre att kunna fortsätta bo tillsammans med sin make/maka eller sambo även om denne inte har behov av sådant boende. En förutsättning är att parterna dessförinnan varaktigt bott tillsammans och att båda vill fortsätta bo tillsammans. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2012.

Utgångspunkter

Boendet utgör en central del i människors liv och den enskilde ska ha möjlighet att själv kunna bestämma eller ha stort inflytande över hur boendet ska vara utformat. För att även äldre människor ska kunna välja hur de vill bo behövs ett varierat utbud av boenden som gör det möjligt att fortsätta bo tillsammans även när omsorgsbehoven skiljer sig åt. Utöver ett ökat utbud av boenden behövs därför också en bestämmelse som säkerställer en sådan möjlighet.

Regler och rättspraxis för parboende i särskild boendeform för äldre
Har äldre makar eller sambor beviljats boende i ett särskilt boende för service och omvårdnad enligt socialtjänstlagen ska båda parterna, om de önskar, beredas plats i samma boende. Enligt rättspraxis kan det även under andra förhållanden anses ingå i begreppet skälig levnadsnivå att själva få bestämma om de vill fortsätta bo tillsammans i en särskild boendeform för äldre.

Rätten för äldre att få bo tillsammans – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen

Sedan den 1 januari 2011 gäller en värdegrund för socialtjänstens omsorg om äldre, som bl.a. innebär att kommunen är skyldig att inrikta omsorgen så att de äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Värdegrunden ska tillsammans med andra utvecklingsinsatser bidra till att utveckla äldreomsorgen.

Delaktighet, välbefinnande, inflytande och valfrihet ska vara ledord i denna utveckling.

I alla kommuner är det i dag inte en självklarhet att äldre människor, som under ett långt liv delat på allt, ska få fortsätta göra det när den ena maken eller sambon behöver insatser i form av särskilt boende. Det behövs därför tydliggöras att det finns en rätt att få fortsätta leva och bo tillsammans.

Den föreslagna bestämmelsen är endast avsedd att tillämpas i de situationer när enbart den ena personen bedömts ha rätt till insatsen bostad med särskild service och gäller endast under förutsättning att båda parterna vill fortsätta bo tillsammans. Det gäller i dessa situationer att vara lyhörd för önskemålen eftersom inte alla förmår hävda sina egna intressen eller föra sin egen talan.

Det kan uppstå situationer när den person som bor tillsammans med sin make/-maka eller sambo i ett äldreboende själv behöver hjälpinsatser. Dessa insatser får då prövas utifrån dennes behov i det aktuella boendet.

Regler och praxis för utredning och beslut

Om det i samband med en utredning i ett ärende om särskilt boende för service och omvårdnad om äldre framkommer att den äldre vill fortsätta bo tillsammans med sin make/maka eller sambo ska nämnden ta ställning till om förhållandet är så varaktigt att önskemålet ska beviljas och därmed anses ingå i begreppet skälig levnadsnivå. Det behövs ingen särskild ansökan om detta. Däremot måste nämnden förvissa sig om att det är bådas vilja.

Möjlighet till valfrihet för parboende

Att bo tillsammans i ett särskilt boende för äldre måste alltid vara ett frivilligt val. Man måste kunna säga nej, bo på prov och efter en tid också kunna ändra sig. När den som har beviljats insatsen avlider kan det bli aktuellt för den andra maken eller sambon att återvända till ett vanligt boende. Det kan därför vara en fördel att den som inte har behov av särskilt boende behåller sin ordinarie bostad.

Ibland kan det vara lämpligt för äldre par att bo i samma hus men i olika former av boende. En möjlig lösning kan vara att den ena bor i en bostad för personer med en demenssjukdom och den andra i en vanlig bostad i samma fastighet. I andra situationer är det lämpligt att paret bor i samma lägenhet. Den genomgång som riksdagens utredningstjänst gjort visar att det finns många alternativ för hur par kan bo tillsammans. Det är av stor betydelse att den enskilde får vara med och påverka och ha inflytande över boendet. I kommuner som infört system för valfrihet enligt lagen om valfrihetssystem för insatsen särskild boendeform för

service och omvårdnad till äldre förbättras den enskildes möjlighet till självbestämmande och inflytande över boendet.

Avgift eller hyra i särskild boendeform

Om makar eller sambor bor tillsammans ett särskilt boende kan villkoren för boendet se olika ut. Den av dem som inte beviljats insatsen kan antingen bo där som inneboende, och betala en del för detta till den som hyr bostaden, eller hyra bostaden tillsammans med maken/makan eller sambon. Om kommunen inte vill att maken/makan eller sambon ska ha möjlighet att bo kvar när den som beviljats insatsen avlider kan besittningsskyddet avtalas bort.

Konsekvenser

Förslaget om att skälig levnadsnivå ska omfatta rätt till parboende medför inte att kommunen åläggs några nya uppgifter. Förslaget bedöms inte heller leda till att fler service- och omsorgsuppgifter ska utföras inom ramen för äldreomsorgen. Däremot måste kommunerna satsa på boendeanternativ i särskilda boendeformer för äldre par. Eftersom behovet är svårbedömt – det kan uppstå med kort varsel och pågå förhållandevis kort tid – måste kommunerna alltid ha en framförhållning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i samarbete mellan kansliet och äldreomsorgsavdelningen. Stadsdelsnämndens pensionärsråd har informerats om ärendet vid sitt sammanträde den 21 november 2011.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till förslaget och delar uppfattningen att det inte är värdigt och humant att äldre människor, som kanske levt ihop i många år, ska behöva skiljas åt i de fall en av dem behöver insatser i form av särskilt boende. Vetskapen om att fortsatt parboende är möjligt kan bidra till att minska oron för vad som kommer att hända om en av parterna skulle bli beroende av dygnetruntomsg. Att inte ha garantier för att kunna fortsätta bo tillsammans kan göra att oron för framtiden blir så påtaglig att den påskyndar åldrandet och därmed behovet av insatser.

Under förutsättning att båda parter vill fortsätta bo tillsammans kommer parboendet sannolikt att höja livskvaliteten för dem båda. Förvaltningen delar uppfattningen att det är viktigt att vara lyhörd för den enskildes önskemål eftersom inte alla förmår hävda sina egna intressen eller föra sin egen talan.

Som framgår i ärendet har den som flyttar med sin partner till ett särskilt boende möjlighet att, under vissa förutsättningar, hyra ut den ordinarie bostaden i andra hand. Förvaltningen kan inte bedöma i vilken utsträckning medboende kommer att kunna hyra ut sin ordinarie bostad men man måste räkna med att det finns personer som av olika skäl inte vill eller kan hyra ut sin bostad. Förvaltningen anser därför att det behöver tydliggöras vad som gäller om den som beviljats särskilt boende avlider eller om parboendet av annan anledning inte längre är aktuellt. Som förvaltningen ser det borde det i dessa fall vara rimligt att den av parterna som behöver annan bostad får förtur till senior- eller trygghetsboende, förutsatt att inget direkt omvårdnadsbehov föreligger. Förvaltningen anser att man i dessa fall även bör reglera hur många gånger man har rätt att tacka nej till erbjudna boendeanternativ.

I ärendet uppges att boende i särskilt boende ofta handlar om relativt korta tidsperioder i människors liv. Förvaltningen vill framhålla att det i många fall ändå rör sig om flera år, särskilt för personer med demenssjukdom.

Bilaga

Rätten att få åldras tillsammans – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen.